

Az élet értéke – II.

/Folytatás az augusztusi számból/

A helyzet csak az első hét után keményedett komolyabban. Sorozatos ellenőrzések, éhség, vallatások, rejtélyes eltűnések. Egyszer például összeszedtek jó pár férfit, és szó nélkül elvitték őket. Mindenki tudta, hogy a hírhedt Vikulenzki házban végezték, s ez azonnal rettenetet és félelmet váltott ki az emberekből. Itt vallatták a gazdagabb zsidókat az efféle célokra kiképzett vadállat csendőrök. Eleinte nem tudtuk pontosan, mi folyik a ház falai mögött, csak miután elökerültek a félholtra vert embernek, döbrentünk rá, hogy most van csak igazán okunk a félelemre. Szóval elvitték férfiakat, feleségeik és barátaik pedig kétségbeesetten vártak. Időközben az egyik asszony elhatározta, hogy élelmet visz férjének, mert valószínű, hogy már több napja ételnek hírt sem hallotta. Sikerült is bejutnia, márha az a látvány, ami ott fogadta, sikernek nevezhető. A padlón véresre vert, félholtra kínzott zsidók feküdtek. Miért?! Tényleg annyira kellett az a pár aranygyűrű, vagy csak elszabadultak az állati ösztönök?

Sárika közben egyre jobban fehéredett. Kezdte őt elhagyni az életakarás. Mígnem egy szépnek nem mondható esős napon jött az engedély, hogy néhány fiatal lány és fiú munkaszolgálatra mehet a közeli Lontóra. Felcsillant a remény, az esetleges szabadulása, vagy legalábbis kiszabadulása. Felültek a teherautókra, és elhagyták a gettót. A munka nem volt nehéz, főleg akkor nem, ha arra gondoltak, hogy holnap akár szabadok is lehetnek. Dolgoztak is keményen, becsületesen, s mint az később kiderült, hiába. Pár nap múlva visszamondták az egészét. Újra felálltak a rozoga, füsttel festett teherkocsikra, és hazazötyögtek a hazának nem nevezhető gettóba. Mít is lehetne erre mondani?! Senki sem fogadta kitörő örömmel a visszatérőket. Egyrészt mert sajnálták a sok fiatal szerencsétlenségét, másrészt mert ez alatt a pár nap alatt a gettóban is sok minden, jónak éppen nem mondható dolog történt. Az egyik család például úgy döntött, öngyilkosságra mehetnek. Megmérgezték magukat házuk padlásán. Az egyre elszabaduló éhség sem könnyítette siralmas napjainkat. Érezhető volt a lassú, de tragikus végkifejlet. Mindezek ellenére még mindig nem volt erőnk földadni. Az egykori nőegylet tagjainak, ahová Sári anyja is tartozott, mindenki számára elképzelhetetlen módon, de sikerült behozatni egy már jobb korszakot is látott varrógépet. A többé már nem használható, ócska rongyokból varázsoltak elő hátizsákokat arra az esetre, ha újabb, meglepetésszerű átköltözés következne. Közben persze folytatódott a munka a másik oldalon is. Mentek tovább a kihallgatások, kutatások, kínzások.

Egészen addig, míg egy szép napon

felsorakoztatták az összes zsidót. Érezte mindenki, hogy eljött a nap, csak azt nem tudták, milyen nap. Később, sajnos, ezt is meg kellett tudnunk. Bábaasszonyok jöttek, akik végigvizsgáltak minden nőt, nem rejtettek-e el ékszereket. A nem éppen kellemes és emberséges kutatás után megindult a gyászos menet a vasútállomás felé. Ipolyság, a város, ahol születtek, nevelkedtek, örültek, sirattak, teljesen kihalt volt. Mintha mindenki most döntött volna úgy, hogy tovább alszik, és véletlenül sem néz ki, nehogy meglássa az emberiség bűnét. De hogyan segíthettek volna?

Az állomásról szépen lassan átszállítottak mindannyiunkat a Balassagyarmat melletti Illépusztára. Itt tovább fokozódott a kétségbeesés – ha ez még egyáltalán lehetséges volt. Vártuk az anyákat, de túl sötét volt minden. A következő napon összerelték az éhségtől kiszáradt szempárok tulajdonosait, és vagy nyolcvanasával benyomkodtak egy pár, rozsdás tehervagonba. Ekkor történt meg az, amitől már régóta rettegtünk: elkülönítettek barátokat, családokat, embereket. Úgy rebesgették, hogy az arra kevés férfit dolgozni viszik, és viszonylag jó körülmények között élhetnek. Sárika anyjával és nagynanyjával maradt. Nagyon félték. A már-már megszokott éhség és a tudatlanság mellett megpróbálták kitalálni a végállomást. Nem volt viszont más segítségünk erre, csak a vonat zötykölődése és az olajozatlan gépezet nyikorgó szenvedése. Odabenn borzalmasan kényelmetlen volt a helyzet. Vagy nyolcvan emberi alak volt bezsúfolva egy kopott szerelvénybe azzal, hogy kezükbe nyomtak egy ócska fémedényt. Próbáltak emberek maradni az embertelen körülmények között is. Állva aludni, vagy inkább nem is aludni félve az álmoktól.

Amikor azt hitték az emberek, hogy azért a kis levegőért is, ami a négyszögletes rés rácsain sompolygott be, harcolni kell, hirtelen megálltunk. Megérkeztük. Megérkeztünk? Már csak az a kérdés, hogy hova.

Kicsapódtak börtönünk vaskos ajtajai, s mi fellélegezve özönlöttünk be fogságunk következő színhelyére.

Sárikáék próbáltak szorosan, egymás kezét fogva összetartani. Ez nagyon nehéz volt, főleg miután beleültünk a reánk váró emberrengeteg falába. Megszámlálhatatlan, börtöncsíkos ruhába öltözött, kopasz, beesett arcú ember fogadott bennünket. Láttuk, hogy foglyok, s nem értettük, mit keresünk mi itt. Gyorsan kellett viszont rájöttünk, hogy a rájuk szabott büntetés egyetlen oka az ingujjukra varrt sárga csillag.

Bennünket közben tereltek tovább. A helyet nem tudom pontosan felidézni. Valami hatalmas telep lehetett, sok egyforma egyszínű épülettel és magasra nőtt gyárkéményekkel. A szögesdrót már nem

is volt meglepetés.

Ezután jött az ellenőrzés és a válogatás. Nagymamát durván kiszakították lánya karjaiból, ő pedig könnyes szemekkel vette tudomásul jövőjét. Sárika éhségtől kidülledt szemeivel szinte már semmit sem érzékelt. Engem is csak úgy szorított, érzések nélkül. Anyukája későn vette észre, hogy a válogatásnál Sári került sorra. Jól megnézték, átvizsgálták, majd jobb oldalra parancsolták nagymama mellé. Sári nem ellenkezett. Nem tudta, hova megy, csak vitték fáradt lábai. Anyja végre megpillantva szerencsétlen gyermekét fájdalmas sikollyal vetette magát utána. Két, magasra nőtt, fekete csizmás viszont azonnal útjába állt, és egy kisebb lökéssel leküldték a földre pihenni. Sári ezt látva magához tért, s anyja szenvedésén mebotránkozva visszafordult. Ez megintcsak nem lehetett kedvére a két egyenruhásnak, mert fájdalmasan visszavágták a jobb oldali embermaradványok kupacába. Ez az utolsó emlékem Sáriról, ugyanis elhagyott. Én meg ott hevertem a sárban, akár egy semmit sem érő rongyba. Átapistak rajtam, mégsem éreztem magam kevesebbnek, mint az a sok szerencsétlen sorsú vagy talán sorstalan zsidó körülöttem.

Sárika anyja talált meg és kapott ki a sáros földből véres ujjával, hogy megőrizzen. Később megtudtuk, hogy nagymamákat egy, erre a célra speciálisan felszerelt zuhanyzóban elgázosították. Már a sírásra sem volt elég hit az embereken. Csak csendesen zokogtak azok, akikben még maradt lélek.

Pár nap múlva Sárika anyját átszállításra jelölték ki egy kisebb csoporttal. Engem is magával vitt. Az egyetlen emléket. Gyalog kellett menni, rongyos ruhadarabokban, éhesen. Örök „vigyáztak biztonságunkra”, s ha látták, hogy valakit már csak az angyalok lökdösnék tovább, azonnal ólommal könnyítették rajta. Több óra elteltével vették észre például, hogy egy fiatal fiú félhalott apját vonszolja hátán a menet közepén. Leállították, elszakították az apát fiától, s szeme előtt küldték át a másvilágra. Meg sem lepődött senki. Fájdalommal értettük meg, hogy nem lehet itt már semmit megérteni. Sokan az éhségtől hajta kisurrantak a sorból egy-egy repáért vagy krumplióért, hogy azt mohón elfogyasszák. Már messziről vágyakozó szemekkel és átnedvesedett nyelvvel bámulták a következő búzatáblát vagy repaföldet. Egy este aztán hosszas, titkos jelekkel folytatott egyezkedés után kitört a megkínzott embertömeg. Fölényben voltak, mégis csak vagy ötven maradtunk, akik sikeresen bejutottunk az erdőbe. A többiek mind ott maradtak. Az erdőből egy közeli tanya istállójában találtunk menedéket.

/Befejezés az októberi számban/
Filip Mónika